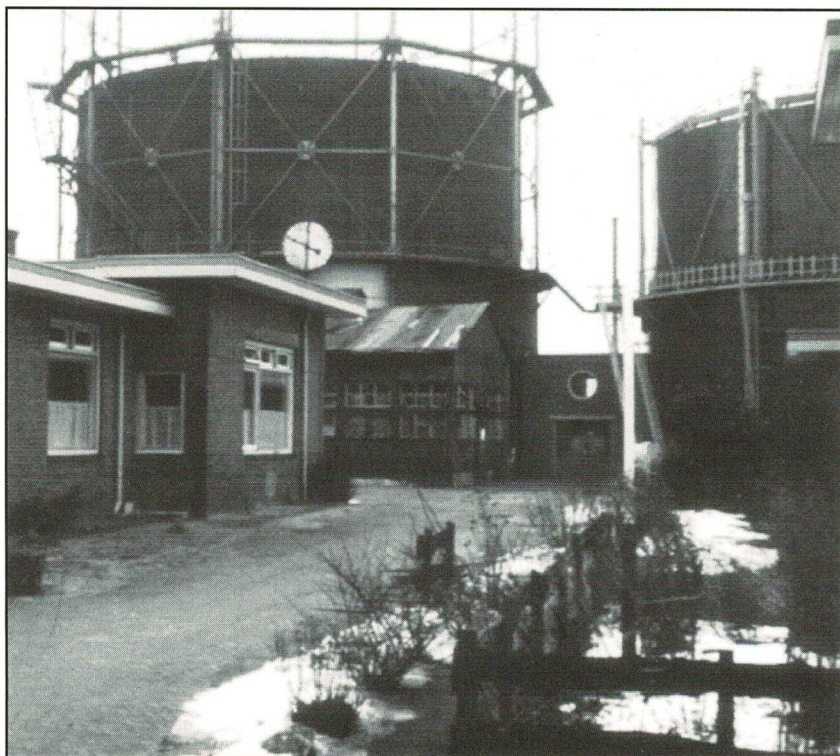

VAN ZOYS TOT SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE
"HISTORISCHE VERENIGING SOEST"

VAN ZOYS TOT SOEST / 26e jaargang nummer 4

Foto omslag: Gasbedrijf aan de Lange Brinkweg (1974)

Historische Vereniging Soest

Opgericht 8 mei 1980.

Bestuur:

Voorzitter	: W.P. de Kam, Emmalaan 3 wim.de.kam@wolmail.nl	(035-5880048)
Secretaris	: J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a johhilh@wanadoo.nl	(035-6018639)
Penningmeester	: P.Kuijpers, Nassaulaan 8 pkuijpers@12move.nl	(035-6013060)
Overige leden	: R.P. van Dorresteijn, Kolonieweg 6a r.v.dorresteijn@planet.nl	(035-6030234)
	R.H.M. van Hal, Spinet 47 rvanhal@wanadoo.nl	(035-6020573)
	J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a johhilh@wanadoo.nl	(035-6018639)
	Mevr. J.M. van de Poll, Reigerpad 54 jvdpoll@obsoest	(035-6017065)
	W. Routers, Cimbaal 19 routers@wanadoo.nl	(035-6010169)
	P. v.d. Weij, P.C. Hooftlaan 34 weijp@soest.nl	(035-6015779)
Redactiecommissie	: J.E.J. Hilhorst W.P. de Kam W.C.J.M. Peters	
Redactie-adres	: Plasweg 57a, telefoon: 035 - 6018639 E-mail: johhilh@wanadoo.nl	
Homepage	: www.hvsoest.nl	
Omslag	: W. Routers	
Grafische verzorging	: Drukkerij Practicum BV, Torenstraat 22a, Soest	

Alle rechten voorbehouden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

DE NACHTWACHT VAN SOEST (deel 1)

Ton Hartman

Als u dit leest zijn de gemeenteraadsverkiezingen alweer voorbij en zal binnenkort de nieuwe gemeenteraad beëdigd worden¹. Ongetwijfeld zal er ook een groepsfoto gemaakt worden waarop tegenwoordig zelfs 29 raadsleden poseren. Dit is een wereld van verschil met de gemeenteraad van precies 100 jaar geleden. Ook toen heeft dit gezelschap zich laten vereeuwigen, er staan twaalf mensen op de foto uit 1906: elf raadsleden en de gemeentesecretaris. U zult opmerken dat de burgemeester niet op de foto staat en dat was niet omdat de burgemeester vertrokken was. Integendeel, hij vierde zijn jubileum van 25 jaar burgemeester van de gemeente Soest en bleef daarna nog acht jaar onze burgervader². De gemeenteraad had voor deze speciale gelegenheid een foto van zichzelf laten maken voor een tekening van het toenmalige gemeentehuis en deze aan de jubilaris aangeboden. Ook kreeg burgemeester Mr. C.J.W. Loten van Doelen Grothe een geschilderd portret van hem zelf.

Burgemeester, meester in de rechten tegenover de landman.

Natuurlijk zijn op het feest vele positieve feiten van de bestuurlijke periode van onze jubilaris opgesomd. Toch heb ik ook een rimpeling in het voorzitterschap van de burgemeester gevonden³. Opmerkelijk was het feit dat de kennis van bestuursrecht groter was bij een gewone landman dan bij de burgemeester. Dit terwijl de laatste afgestudeerd meester in de rechten was. Op de raadsvergadering van 7 juni 1888 neemt G.C. Kloosters onmiddellijk afscheid als wethouder maar ook als lid van de gemeenteraad. Dit in verband met zijn vergevorderde leeftijd. De voorzitter - de burgemeester dus - wil overgaan tot verkiezing van een nieuwe wethouder. Hierop neemt Rijk Hilhorst - inderdaad de vader van "Piet van Riek" - het woord en zegt dat er geen nieuwe wethouder gekozen kan worden omdat de raad nu incompleet is. Bovendien dreigt hij, indien er wel gestemd gaat worden, dit te melden aan Gedeputeerde Staten.

¹ Voor het schrijven van dit artikel zijn meerdere mensen behulpzaam geweest, in het bijzonder wil ik hierbij Gérard Derks en Joop Piekema hartelijk bedanken.

² Drs. W.P. de Kam, Door de Kroon Geketenden, Amersfoort 2000, pag. 25 t/m. 33

³ Gemeentearchief Soest 1812-1928 dossier 25

Rijk Hilhorst, 1818-1896. Collectie G.J.M. Derks

De voorzitter zet de stemming echter door en Piet Hartman is kandidaat wethouder. Er wordt hoofdelijk gestemd; zes raadsleden zijn voor Hartman en vier tegen. De tegenstemmers zijn: Rijk Hilhorst, Gard van den Breemer, Wilhelmus van Logtenstein en Peter Kuijer.

Op de volgende vergadering op 21 juni 1888 waren Hilhorst, Van den Breemer en Van Logtenstein zonder kennisgeving afwezig. Waarschijnlijk waren ze gepikeerd! Op deze vergadering verklaart de burgemeester dat hij tegen de regels in heeft gehandeld door toch een wethouder te kiezen. De oplossing van deze gebeurtenis is mijns inziens ook niet al te fraai. Er wordt nu vermeld dat Kloosters alleen ontslag als wethouder heeft genomen en niet als raadslid. Nu kon er opnieuw gestemd worden en de uitslag was zes stemmen voor Piet Hartman en een stem voor Gard van Hofslot. Daarna werd de ontslagaanvraag als raadslid van Kloosters aanvaard. Frappant is het toch wel dat Rijk (of Riek op zijn Soesters) de regels beter wist dan de burgemeester. Rijk zal niet veel meer dan alleen de dorpsschool doorlopen hebben en zijn huwelijksreis zal niet meer geweest zijn dan een overtocht over de Eem. Zijn eega kwam van Hoogland. Constant Jacob Willem Loten van Doelen Grothe daartegenover was afgestudeerd aan de Rijksuniversiteit van Utrecht en voor zijn huwelijksreis werd hem verlof verleend als burgemeester van Soest. Dit verlof duurde drie maanden. Dus eigenlijk had het jubileum ook wel drie maanden later gevierd kunnen worden!

Gemeenteraad 1906; staand van links naar rechts: A. Kok, L. van Maaren, L.A. Sevenhuijsen, P. van den Breemer, E.J. van der Flier, H. van Klooster, W. Top, H.H. Jonkergouw (gemeentesecretaris). Zittend van links naar rechts; C. Kok, P. Hartman (wethouder), F.C. Kuijper (wethouder), P. van Roomen. Foto Gemeentearchief Soest

De photographie

Zoals u ongetwijfeld zult weten is de "Nachtwacht" - geschilderd door Rembrandt van Rijn - niet alleen beroemd om het mooie schilderwerk en de verrassende lichtval maar ook door het feit dat de opdrachtgevers zich niet genoeg op de voorgrond zagen staan.

Een vergelijkbaar iets is de eerste foto van de gemeenteraad van Soest. Deze foto is verschillende keren afgedrukt door iedereen die iets over de geschiedenis van Soest geschreven heeft⁴. Tot mijn verrassing duikt in dit tijdschrift een variant op die minder vaak voorkomt en waarbij er door de heren raadsleden enkele verschuivingen zijn gedaan. De wethouders mochten blijven zitten maar twee raadsleden hielden een kleine stoelendans. Welke foto is nu aan de burgemeester aangeboden? In de archiefkelder van het gemeentehuis is de ingelijste foto bewaard. Vanaf deze plaats wil ik er voor pleiten dat deze afbeelding toch een eervollere plek in het gemeentehuis krijgt, bijvoorbeeld naast de eregalerij van oud bestuurders van Soest. Helaas is de passe-partout over de naam van de fotograaf geplaatst, maar dankzij de "andere" foto weten we wel wie de fotograaf was. Deze "andere" foto is pas in 1955 gereproduceerd en volgens de aantekening achterop de replica komt het origineel bij een nazaat van Cornelis Ebbenhorst vandaan. Dat de foto door de firma J. Ebbenhorst & Zoon. gemaakt was lag ook wel voor de hand, want betreffende portretfotografie had Ebbenhorst een naam hoog te houden. Met dit gegeven hebben we gespeurd in de financiële jaarboeken⁵ over 1906 van de gemeente Soest. We hebben de rekening echter niet kunnen vinden, sterker nog, van het hele jubileumfeestje is geen enkele kostenpost te vinden. Nu wil ik niet beweren dat de kosten weggemoffeld zijn, inmiddels weet ik welke wethouder verantwoordelijk was voor de penningen. Een klein voorbeeld: de kosten voor het uitsteken van de vlaggen zijn opgenomen in het onderhoud van de gebouwen.

⁴ van Zoys tot Soest, 22e jaargang nr. 3 winter 2001 pag. 21

⁵ Gemeentearchief Soest 1812-1928 dossier 396 en 397

De enige bron voor het hele jubileum tot nu toe zijn de notulen van de raads vergadering van 29 maart 1906 waarin de feestvergadering van 12 maart 1906 kort wordt weergegeven⁶. Erg duidelijk wordt het niet weergegeven; de gemeentesecretaris beschrijft de foto als volgt "*een photographie van de Raad met den secretaris voor zijn huis*". Dit verklaart ook waarom sommige raadsleden nogal warm aangekleed op de foto staan: ze waren voorbereid op een fotosessie in de buitenlucht, zeker de nestor van de raad, Frans Kuijper, die als zoon van de dokter⁷ wist hoe funest een koutje kan zijn. De term nestor is volkomen terecht: Kuijper zat al op het pluche toen het jongste raadslid Hendrik van Klooster nog geboren moest worden! De foto is gezien het decor, het raam rechts en het vloerkleed, gemaakt in het atelier van Ebbenhorst⁸.

Het jubileumfeest

Toch heb ik een andere bron kunnen vinden en wel de krant "De Eembode". In een bijvoegsel van zaterdag 17 maart 1906 wordt verslag gedaan van het jubileumfeest⁹. Een week eerder had de *feestcommissie* al het programma gepubliceerd in deze krant en zodoende weten we wie de commissieleden zijn: *A.G. Wilkens, president, L.J. Stracké, vice-president, J.Th. van Beek-Calkoen, secretaris, J.L. Alders, penningmeester, J.A. Kuijper* (geen familie van wethouder Kuijper), *M. Boshuizen, G.v.d. Burg, A. Fugers, K. Braakman Jr., L. van Maaren, W. van Hofslot* (schoonzoon van wethouder Kuijper), *B.M. te Kolsté*. In de Eembode van de daarop volgende week lezen we dat dhr. Wilkens namens de ingezetenen een *electriche lantaarn, ofschoon nog niet gereed*, aan de jubilaris aanbiedt. Om niet met lege handen iets aan te bieden kwam Wilkens met *het beeld van den lantaarn, vervaardigd door den kunstschilder Stracke*.

De verslaggever komt superlatieven te kort om het gebeuren te beschrijven. Over de bovenstaande foto is hij daarentegen vrij kort. We lezen: Kuijper "*bood den jubilaris zijn levensgroot portret en een photographie van de schenkers, de raadsleden en den secretaris aan, met het verzoek een en ander te willen aanvaarden*".

⁶ Gemeentearchief Soest 1812-1928 dossier 28 en 29

⁷ G.J.M. Derks. Frans Kuijper (1808-1878) geneesheer. In: Utrechtse Biografiën, Het Eemland 2, blz. 133-137.

⁸ Vergelijking met andere "Ebbenhorst-foto's" welke voorzien zijn van de naam.

⁹ Streekarchief Amersfoort, Eembode op micro fiche, alle cursief gedrukte tekstgedeelten zijn ongewijzigd overgenomen.

Na nog allerlei loftuitingen vervolgt de verslaggever van de Eembode weer: *"diep ontroerd nam de burgemeester thans het woord, dankte voor de belangstelling enz. en vooral die van den wethouder Kuijper, die hem thans ook 25 jaar ter zijde heeft gestaan"*. Maar helaas geen verwijzing naar wat hij met de aangeboden cadeaus ging doen. Zou de foto met lijst tegelijkertijd het archief in gegaan zijn of mochten de raadsleden naast Hare Majesteit in de raadszaal hangen? Terug naar de fotograaf Cornelis Ebbenhorst. Ook hij liet zich niet onbetuigd: in de feestelijke optocht van ambachtsverenigingen ging hij voorop met een vaandel waarop de *"sprekend gelijkende beeltenis van den jubilaris geschilderd was. Op hoogst vereerend verzoek heeft de heer Ebbenhorst dit vaandel aan den jubilaris ten geschenke gegeven"*.

De maandag was al met saluutschoten begonnen en de burgervader was ontwaakt met een aubade voor zijn huis. In een stoet werden de burgemeester en zijn familie van huis gehaald en *"toen de stoet bij de woning van den heer J. Mets was, werd aan de gade van den jubilaris door het dochttertje van den heer Mets een prachtig bouquet aangeboden, terwijl diens zoontje den jubilaris een schriftelijken gelukwensch overhandigde"*. Mijn vermoeden nu is dat een en ander enigszins geregisseerd is door Frans Kuijper, de grootvader van deze kinderen. Johannes Petrus Mets was 10 jaar oud en Petronella Hendrika was toen 8 jaar¹⁰.

Naast de bovengenoemde optocht was er ook nog een rijtoer, klokgelui, huldebetuiging van alle schoolkinderen, een concert van Patiëntia en 's avonds een serenade met fakkellicht voor huize "Vredehof", het woonhuis van de burgemeester.

Daar werd wederom de *"Zilveren feestmarsch"*, speciaal voor deze gelegenheid door den heer J. Oomes te Wouw gecomponeerd, ten gehore gebracht. Hoe zou die beste man geweten hebben dat de burgemeester van Soest jubileerde? De volgende dag kreeg de bevolking van Soest een schitterend vuurwerk aangeboden van de jubilaris.

¹⁰ De genealogische gegevens van dit artikel zijn afkomstig uit verschillende bronnen.

Op Internet kunt u de site van Dick van Fulpen raadplegen, enige reserve daarbij is nodig omdat niet alle gegevens te controleren zijn. Andere gegevens zijn afkomstig uit Gen Lias, de voormalige werkgroep genealogie Eemland, de huidige werkgroep Genealogie van de Historische Vereniging Soest en uit de privé collectie van G.J.M. Derks.

Zaterdag 10 Maart 1906.

— Programma voor de viering van het Zilveren Ambtsjubilé van Mr. C. J. W. Loten van Doelen Grothe, als Burgemeester van Soest op Maandag, den 12 Maart 1906.

8 uur vm. Opening van het feest door saluutschoten. 9 uur. Aubade op Vredenhof te Soestdijk door de Christelijke Zang- en Reciteervereeniging „Soli Deo Gloria”. 10 uur. Samenstelling van de Eerewacht en den stoet bij het Raadhuis en afrit naar Soestdijk tot het afhalen van den Jubilaris met Familie. 10¹/₂ uur. Klokgelui van den gemeente-toren en afrit van den feeststoet naar het Raadhuis. 11 uur. Aankondiging van de aankomst op het Raadhuis door saluutschoten. Plechtige zitting van den Raad en aanbieding van huldeblijken.

Na afloop der zitting huldebetuiging door de kinderen van alle scholen. Pauze. 2¹/₂ uur nm. Receptie in het Raadhuis. Gedurende de receptie concert van het Soester fanfarecorps „Patiëntia” in de kiosk op het Raadhuisplein. 3¹/₂ uur. Feestelijke optocht van onderscheidene ambachtsvereenigingen. 4¹/₂ uur. Terugkeer van den Jubilaris met Familie onder begeleiding van de Eerewacht en van den stoet naar den huize „Vredenhof”. 8¹/₂ uur. Serenade met fakkellicht op Vredenhof door het Fanfarecorps „Patiëntia”.

De Feestcommissie: A. G. Wilkens, President, L. J. Stracké, Vice-President, J. Th. van Beek-Calkoen, Secretaris, J. L. Alders, Penningmeester.

Leden: J. A. Kuijper, M. Boshuizen, G. v. d. Burg, A. Fugers, K. Braakman Jr., L. van Maaren, W. van Hofslot, B. M. te Kolsté.

De weersomstandigheden op de feestdag

Nu we in 2006 op zoek zijn naar een nieuwe burgemeester is het wel handig dat deze in de zomer benoemd wordt. Wellicht is het dan bij het 25-jarig ambtsjubileum van hem of haar beter weer dan op 12 maart 1906; de Eembode schrijft dat er sneeuw viel die dag! Dankzij het privé archief van J.J. Piekema weten we precies hoe de weersomstandigheden in De Bilt waren en omdat dit hemelsbreed niet te ver van Soest is vermelden we dat hier maar even¹¹. De nacht voorafgaande aan het feest daalde de temperatuur al van 6,5^o tot een graad of 5, er stak een gure straffe noordwestenwind op en in de middag vielen er winterse buien. In de avond bleef de sneeuw zelfs liggen en daalde de temperatuur tot onder het vriespunt. In 2006 zouden we spreken van verkeershinderlijke weersomstandigheden. Gelukkig werd er toen passend gereageerd: *door strooiende bruidjes*. En wat te denken van de muzikanten van Patientia, nu beter bekend als PVO. 's Middags speelden ze in een *kiosk op het raadhuisplein* (wordt hier de muziektent mee bedoeld?) en 's avonds moesten ze weer bij huize "Vredehof" komen opdraven. U zult zeggen dat ze in de muziektent wel droog zaten, maar dat valt te betwijfelen. De krachtige wind stuwde de halfnatte sneeuw (tijdens buien daalde de temperatuur tot amper één graad Celsius) door alle kieren. Het gebouw was toch al aan een nieuw verfje toe maar daarover later meer. Toch denk ik dat het publiek een unieke uitvoering van die "*Zilveren feestmarsch*" gehoord zal hebben: klappertandenden muzikanten en op klompen pletsende toeschouwers in de middag. Gevolgd in de avond door nog steeds koukleumende uitvoerenden en de *ingezetenen van de gemeente* die door de snerpend krakende blubber kwamen toekijken en luisteren. Gelukkig voor PVO *werden de muzikanten hierna roijaal onthaald*.

11 Bron; Jaarboek KNMI 1906 Collectie Joop Piekema. Hierbij mijn dank aan J.J. Piekema

VROUWENVREDESKAMP IN SOESTERBERG (1)

Wim Peters

Aan het einde van de lente van 1982 krijgt burgemeester Scholten een groepje vrouwen op bezoek. De vrouwen delen hem mede dat zij een kamp hebben ingericht op een terreintje nabij de ingang van de vliegbasis Soesterberg. Uitgangspunt: het op gang brengen van een brede maatschappelijke discussie over geweld, militarisme, ontwapening en agressie.

Het dagelijks bestuur van Soest staat niet bepaald te trappelen om ja te zeggen tegen deze manifestatie en heeft uiteindelijk na 4 1/2 maand het kampement gesloten.

Mede vanuit een persoonlijke betrokkenheid heb ik daar nog allerlei herinneringen aan, die ik aan het papier heb toevertrouwd.

Aanleiding

Geïnspireerd door het vrouwenvredeskamp nabij de militaire basis in het Engelse Greenham Common besluit een aantal vrouwen het eerste Nederlandse vrouwenvredeskamp op te zetten in de buurt van de vliegbasis Soesterberg als een zeker protest tegen de voorgenomen plaatsing van kruisraketten.

Het is ook de bewapeningswedloop in die tijd en het oorlogsgeweld dat de vredesbeweging zorgen baart.

De vrouwen hebben voor Soesterberg gekozen omdat deze basis een belangrijke, zo niet de belangrijkste, aanvoerhaven van kernwapens in Europa zou zijn. Ook een argument is de ligging van Soesterberg in het centrum van Nederland. Volkel had wellicht meer in de rede gelegen.

Tegenover het door ijzeren hekken omgeven terrein van grote omvang, dat voor gewelddadige doeleinden wordt gebruikt, gaan zij een klein terrein in gebruik nemen voor een vredesactie.

Zeer belangrijk uitgangspunt blijft de discussie over de dreigende situatie waaraan in beginsel iedereen aan mee kan doen. Dat hoeft niet in de open lucht, want er wordt een grote vergadering ingericht.

De pers is geïnformeerd; de overheid nog niet, als de vrouwen het kampement gaan inrichten.

Het vredeskamp

Op 24 mei 1982 komen enkele vrouwen belet vragen bij burgemeester Paul Scholten in het gemeentehuis.

Zij vertellen op een open terreintje nabij de Verlengde Paltzerweg in Soesterberg een demonstratie te (gaan) houden tegen bewapening. Door middel van het instandhouden van een tentenkamp willen zij de discussie tussen vrouwen over vrede en bewapening op gang brengen.

Daarbij overhandigen zij een brief gericht aan de burgemeester en het politiekorps. Die brief begint met: *"Bij het opzetten van het vrouwenvredeskamp realiseerden wij ons goed dat deze actie in zou druisen tegen een aantal wettelijke regels. Omdat de politie tot taak heeft op de naleving van deze regels toe te zien, zal dit kunnen leiden tot een confrontatie. Om deze confrontatie te voorkomen, of, om het geweld dat zo 'n conflict in zich draagt tot een minimum te beperken, willen wij met U van het begin af aan een open dialoog voeren.*

om te eindigen met: Vóór alles zijn wij geweldloos. Wij vinden niet dat je voor vrede kunt strijden terwijl jezelf bereid bent geweld te gebruiken. Wij staan hier, tegen de regels in, omdat wij hier móéten staan. We zijn niet van plan snel weg te gaan. Mocht u tot een confrontatie besluiten, dan hopen we van tevoren met U over te kunnen praten. Wie weet vallen we elkaar enorm mee.....

*Met vriendelijke groeten, Het vrouwenvredeskamp."*¹²

Gekozen is voor een kamp zonder mannen, omdat de ervaring zou hebben geleerd dat mannen in de discussies gaan overheersen. Vrouwen, die niet over de nodige gesprekstechniek beschikken, worden monddood gemaakt¹³. Maar van mannenhaat is geen sprake en zij blijven voor een gesprek van harte welkom.

Het terreintje is gelegen in de buurt van de ingang van de vliegbasis, een heideveldje dat een recreatieve functie heeft. Vanuit het restaurant Het Soester Hoogt is het zichtbaar. Nog duidelijker is het te zien vanaf de weg naar de ingang van de vliegbasis. Vanaf de Van Weerden Poelmanweg, de weg tussen Soest en Soesterberg, is het nauwelijks zichtbaar.

¹² Ontmantel de basis (Vereniging Vrouwenvredeskamp 1983)

¹³ Ontmantel de basis

De overheid

Op de hieronder geplaatste foto brengt burgemeester Scholten op 26 mei 1982 een bezoek aan het kamp. Hij komt de deelnemers het besluit van burgemeester en wethouders – het besluit, dat na een extra vergadering van de raadscommissie Algemene Bestuurszaken was geformuleerd - mededelen.

De aanwezigheid van het tentenkamp zal een korte tijd worden gedoogd, mits het geheel wordt verplaatst naar "de gedoogplek".

In de onmiddellijke nabijheid van het heideterreintje ligt een verhard parkeerplaatsje omgeven door lage vegetatie. Deze plek is volgens ingewonnen deskundig advies *minder brandgevaarlijk, doet minder afbreuk aan de fraaie natuur en is minder discriminatoir t.o.v. andere kampeerders in vergelijking met de huidige locatie.*

Naar de mening van het gemeentebestuur blijft ook dan het gebruik van het terreintje in strijd met een aantal gemeentelijke verordeningen.

De vrouwen gaan dezelfde dag nog in gesprek met elkaar over het gemeentelijk standpunt.

Zij besluiten (ook de Vrouwenvredesgroep Soest nam aan het gesprek deel¹⁴) te blijven. De argumenten, die de gemeente gebruikt, zijn niet steekhoudend, vinden zij.

Het gemeentebestuur blijft van mening dat de vrouwen tenminste hun tenten moeten verplaatsen. De burgemeester brengt dit in een later gesprek opnieuw over. Weer stelt hij dat justitie niet zal optreden als zij nu de boel verplaatsen. De demonstratie, een vorm van meningsuiting, in relatie met de aanwijzing van een gedoogplek, weerhoudt de gemeente om nu op te treden, maar de tijd dringt.

Binnen de gemeentelijke organisatie is intussen nagegaan met welke middelen de overheid zou kunnen optreden. De meest geschikte verordening lijkt nog de provinciale caravan- en tentenverordening te zijn, maar ook de gemeentelijke verordening kampeerplaatsen en kampeermiddelen zou kunnen worden gebruikt. De gebruiks voorschriften van het daar geldende bestemmingsplan bieden eveneens een mogelijkheid. En tenslotte: de gemeente is eigenaresse van de grond. Maar voor de "goede"afloop durfde ik niet m'n hand in het vuur te steken.

Uitdrukkelijk prevaleert het demonstratieve aspect van het tentenkamp boven de overtredingen van gemeentelijke regels, maar de termijn van gedogen van die situatie wordt gekoppeld aan de wettelijke bepalingen van het demonstratierecht.

Bijna een maand na het begin van het "tentenkamp" is op 21 juni 1982 voor het college van burgemeester en wethouders "de maat vol". Aan de deelnemers van het Vrouwenvredeskamp overhandigen zij "een aanschrijving".

Op basis van de gemeentewet verplichten zij de vrouwen voor 1 juli 1982 de tenten te verwijderen. Zij wijzen er op dat ze de bevoegdheid bezitten om op kosten van de aangeschrevenen zonodig tot daadwerkelijke verwijdering over te gaan.

14 De Vereniging Vrouwen voor Vrede Soest is met ingang van 1 januari 2005 opgeheven. De organisatie werd in 1981 opgericht naar aanleiding van het kernwapendebat

Als argumenten worden gebruikt:

- een verblijf voor dag en nacht voor onbepaalde tijd zonder de meest elementaire voorzieningen (waterleiding, toiletten, afvalverzameling etc) is ontoelaatbaar;
- het ontbreken van aansluiting op riolering c.q. afvoer op een septic-tank is uit milieuhygiënische overweging uit den boze;
- hoewel het uitgangspunt een vredelievende is valt bepaald niet uit te sluiten dat door bepaalde acties van buitenaf de openbare orde in het gevaar wordt gebracht; voorzieningen om dat te voorkomen zijn praktisch onmogelijk.
- om die reden kan het gemeentebestuur de veiligheid van de deelnemers niet garanderen
- en tenslotte ontbreken voldoende voorzieningen, zoals die uit een oogpunt van brandveiligheid.

Uiteraard staat een besluit als dit open voor een voorziening bij het college en – tenslotte – bij de Raad van State.

De reactie van de leiding van het kamp

De leiding van het kamp berust de eerste dagen bij het collectief van de aanwezigen.

Zij onderkennen al snel dat dit tot gevolg kan hebben dat elk van de aanwezigen aansprakelijk is voor de gevolgen, maar dat het ook een rechtsgang richting gemeentebestuur en zonodig Raad van State zal kunnen bemoeilijken.

Een van de eerste besluiten is dan ook om van het collectief een rechtspersoon te maken. Het leidt tot de oprichting van "de vereniging vrouwenvredeskamp" gevestigd in Soesterberg met een huishoudelijk reglement. De doelstelling wordt omschreven: *"Door middel van het instandhouden van een vrouwenvredeskamp te Soesterberg een brede maatschappelijke discussie op te zetten tussen vrouwen over vraagstukken van vrede en ontwapening. Het vrouwenvredeskamp bevindt zich aan de hekken van de militaire basis als een continue protest tegen de bewapening."*¹⁵

Geconstateerd mag worden dat het kamp door velen uit alle delen van Nederland wordt gedragen. De schrijvende pers, maar ook radio en televisie, besteden met enige

regelmaat aandacht aan het kamp. Die wat genuanceerde beschouwing van het vredeskamp ziet men in die tijd uiteraard ook terug in de totstandkoming van de besluiten van het gemeentebestuur, zeker omdat een fors deel van de gemeenteraadsleden met -laat ik zeggen - gemengde gevoelens de beslissingen beoordeelt.

Ook de vrouwen zelf willen eigenlijk geen herrie want dat verwijten zij mannen in het algemeen. Maar dat die houding niet door alle vrouwen wordt onderschreven bewijst de actie van maandag 28 juni 1982.

Een groep vrouwen posteert zich op het bordes van en op de begane grond in het gemeentehuis. De R.A.G.S., de radicale Amsterdamse guerrilla strijdsters, gaan over tot het bezetten van het gemeentehuis.

De verklaringen luiden: *Gemeentehuis bezet. Wij eisen een schriftelijke verklaring van de bevoegde autoriteit(en) dat het vrouwenvredeskamp te Soesterberg niet ontruimd zal worden. Deze schriftelijke verklaring moet zowel aan ons als aan de vrouwen te soesterberg overhandigd worden. De bezetsters.*

¹⁵ Bijlage Beslissing Raad van State

Het persbericht luidt: *Vandaag hebben wij het gemeentehuis in Soest bezet, om de aandacht te vestigen op de dreigende ontruiming van het vrouwenvredeskamp in Soesterberg. Wij zijn solidair met de vrouwen van het kamp, hoewel wij zelf niet in het kamp wonen. Wij zijn het niet eens met de manier waarop de gemeente het vrouwenvredeskamp behandelt en behandeld heeft, namelijk het verplaatsen ervan naar een terrein dat van de weg af niet te zien is. Dit gebeurde met de belofte dat het kamp daar mocht blijven staan en nu komt men plotseling op de proppen met een ontruimingsultimatum op 1 juli. Wij vinden het belachelijk dat hier een politieke kwestie van gemaakt wordt, in plaats van de vrouwen te respecteren in haar manier van protesteren tegen oorlog en vernietiging, ofwel het mannenmilitarisme in de wereld. Dit is kennelijk te bedreigend voor de gevestigde orde, dus zoekt men naar ekskuses om te kunnen ontruimen, als brandgevaar, sanitair etc., waar echter terdege rekening mee wordt gehouden. Het is niet het kamp dat slecht is voor de natuur en de gezondheid maar de basis! Open vuur is in het kamp verboden en voor sanitair wordt al gezorgd.*

Wij zijn tegen het politieke spel dat ook hier weer gespeeld wordt en we blij ven zitten tot onze eis ingewilligd is: HET VROUWENVREDESKAMP WORDT NIET ONTRUIMD! ! !

*P.S. ALLE VROUWENVREDESKAMPEN MOETEN BLIJVEN IN ENGELAND, JAPAN, AMERIKA, DENEMARKEN, AUSTRALIE NEDERLAND!*¹⁶

Na een uur houden de dames het voor gezien en is het gemeentehuis weer toegankelijk. Een echte doorbraak in de "juridische strijd" levert het niet op, want de aanschrijving blijft gehandhaafd.

Zonder "slag of stoot" willen de vrouwen het Grondwettelijk recht van vrije meningsuiting en met name de vorm waarop het geschiedt niet opgeven.

Zij "wapenen" zich door de hulp in te roepen van een advocate.

¹⁶ Persbericht voor de kranten

LEVEN MET WATER

Redactie

Inleiding

‘Nederland leeft met water’ is de slogan van een overheidscampagne om de burgers te informeren over en te betrekken bij het Nederlandse waterbeheer. De ligging aan de zee, de rivierdelta’s en land onder de zeespiegel betekenen een permanente zorg voor de waterstaat.

Zorg voor enerzijds de waterkering om ons de Noordzee van het lijf te houden en anderzijds de waterlozing om rivieren hun overtollig water gebaand te laten afvoeren. Daar is in de latere tijd nog bijgekomen de zorg voor zuiver en schoon water.

Vanaf de 10^e eeuw spelen (aanvankelijk vooral veel kleine) waterschappen een belangrijke rol bij het beheren en beheersen van het water. Deze waterschappen hebben (of misschien is het beter om te stellen: vormden) de oudste democratische bestuursvorm van Nederland, dat wil zeggen dat ze direct bestuurd werden door de directe belanghebbenden. Die werden genoemd de ingelanden van de polder.

De vele veenaufgravingen tijdens vooral de Middeleeuwen zorgden voor bodemdaling van grote stukken land en zo werd de noodzaak om het water te beheersen groter teneinde de voeten vaker en langer droog te houden.

Ook in Soest diende de noodzaak tot waterbeheer en waterbeheersing zich van oudsher aan en ook daar speelden de waterschappen (zij het betrekkelijk laat) een rol van betekenis.

Het lid van onze vereniging Anton Roest, wonende aan de Birkstraat, maar geboren en getogen in de omgeving van het Oude Grachtje zond ons een stuk met jeugdherinneringen aan het Soesterveen, aangevuld met aantekeningen uit stukken die zich bevinden in het archief van het waterschap het Soesterveen. Dit stuk wordt hieronder in het blad weergegeven omdat het een aardig beeld schetst van de aspecten die in het kader (van de strijd om) waterbeheer en waterbeheersing een rol spelen, van de landschappelijke en recreatieve aspecten die met schoon water gemoeid zijn.

Vooraf merken wij nog op dat het waterschap het Soesterveen niet het enige en zeker niet het oudste waterschap was in Soest. We kenden ook nog de waterschappen de Isselt, Middelwijk en de Langeeindse maten, terwijl voor Soest tevens van belang was het waterschap Pijnenburgergrift. Ongeveer 15 jaar geleden heeft de toenmalige gemeente-archivaris van Soest, de heer A.F.M.Reichelt voor onze vereniging een lezing gehouden over de geschiedenis van de waterstaatszorg in Soest (deze inleiding is aanwezig in het verenigingsarchief). Alle genoemde waterschappen zijn in de tweede helft van de 20^e eeuw in een proces van fusies opgegaan in het waterschap Gelderse Vallei & Eem.

HET WATERSCHAP 'HET SOESTERVEEN'

Anton Roest

Het Soesterveen gelegen in Soest tussen de Soester Eng en de Wieksloot ligt in een soort kom. Doordat het water niet weg kon is het in vroegere tijden een moerassig gebied geweest.

Door de eeuwen heen is er een flinke laag veen ontstaan en er is mij verteld door Willem van Gies (Hilhorst) dat ze bij het veenaafgraven veel boomstammen vonden die allemaal dezelfde kant oplagen. Die zullen wel bij een zware storm zijn omgewaaid.

In 1243 is het Oude Grachtje (ook wel vermeld als de 'oude veensloot') gegraven. Het Oude Grachtje begon bij de Eigendomweg en liep langs de straat genaamd Oude Grachtje, het landgoed van Beckering, de Veenhuizerweg, park Vredenhof achter de Noorderweg naar de Grote Melm.

In april 1904 is bij de provincie Utrecht het verzoek ingediend door 49 grondeigenaren onder leiding van W.L.Top voor het oprichten van het waterschap Soesterveen omdat de afwatering slecht was. Het water kon alleen weg door het Oude Grachtje en dat was erg smal. In een brief van december 1906 maken P.v.d.Breemer Gzn en 110 anderen bezwaar tegen het oprichten van een waterschap voor het Soesterveen. Hun bezwaren waren dat ze waterschapslasten moesten gaan betalen en hun percelen grond daardoor minder waard werden. Bovendien konden ze minder turf steken omdat het veen verdroogde en er geen aanwas meer was van veen. De bezwaarden hadden zelf meestal wat hoger land zodat de verlaging van het waterpeil voor hen niet zo nodig was. De bezwaren werden niet gehonoreerd en het waterschap werd opgericht. In oktober 1907 werd het bestuur gekozen met als eerste voorzitter de heer Top. Uit het archief van het waterschap blijkt dat hij veel voor het waterschap heeft gedaan. Ook als gemeenteraadslid was de heer Top lange tijd actief (1902 –1919). De Wijnand Toplaan in de wijk Soesterveen is naar hem vernoemd.

Het gebied van het waterschap omvatte 624 hectare, waarvan 524 hectare 1^e klas gronden (dat waren de gronden die de meeste baat hadden bij de afwatering) en 100 ha 2^e klas gronden (de wat hoger gelegen gronden die wel moesten bijdragen in de kosten van de afvoer).

Wijnand Top

Door de komst van het waterschap werd de verplichting aangescherpt voor het onderhoud en het schoonhouden van de watergangen. De percelen waar de turf was afgegraven lager dieper dan de omgeving en stonden vaak onder water. Deze percelen hadden nauwelijks waarde. Volgens mijn vader ging de grond van de hand voor 0,25 cent of werd ze geruild voor een half pond rooktabak. Onlangs hoorde ik van W. v.d. Heuvel dat zijn vader hem verschillende keren had verteld dat de grond ook werd verkocht voor 0,25 cent of een pond pruimtabak (zijn vader pruimde!). Hoeveel percelen (met turf) veen er in 1910 nog waren weet ik niet. Tot begin 1950 werd er nog turf gegraven en gemaakt door Rijk v.d. Heuvel en zijn zoon Wim in de Boerenstreek vlakbij de Wieksloot. Een klein lapje turf ligt er nog.

Dat de grond voor 1910 weinig waarde had bleek wel toen de gemeente Soest als koper kwam en in de laagste gebieden de kadastergrenzen heel anders waren dan de gebruikersgrenzen. Grenspalen waren er niet. Mijn oma had in 1893 een boerderijtje met grond gekocht. Er was in de omgeving ook een perceel grond ter grootte van een kwart hectare dat een halve meter lager lag. Later bleek dat de gemeente Soest dit had ingepikt en verhuurd (ook aan mij) terwijl het volgens het kadaster een onderdeel uitmaakte van door mijn oma aangekochte grond.

Ook bij de burens in de omgeving deed zich zoiets voor. Waar veel sloten waren beschouwden de mensen de sloot als grens en zijn deze nooit op het kadaster na wezen kijken. In 1910 werd de nieuwe veensloot gegraven en daardoor kwam veel land droog te staan. Mijn vader vertelde dat er in 1911 kruiwagens met paling werden gevangen (hij was toen 11 jaar!). Bij de laatste droge zomer werden als droge zomers uit het verleden o.,a. genoemd de zomer van 1911. Het gevolg van de droogte was dat de sloten door de goede afvoer leeg kwamen te staan en de paling voor het grijpen lag.

In mijn jeugd was het slootwater heel schoon met veel vis, kikkers, salamanders en vele andere waterbeestjes. Op de boerenstreek nabij het natuurbosje zaten ook hagedissen. Op zondagmiddag zaten er altijd mensen te vissen. De gevangen vissen werden meegenomen en opgegeten. In 1950 kwam er een einde aan het schone water. Het waterschap had aan de gemeente Soest vergunning verleend voor afvoer van straatwater via het riool aan de Klaarwaterweg en het Oude Grachtje. De gemeente maakte misbruik van deze vergunning en ging nadat het riool was aangelegd huishoudelijk afvalwater (w.c., keuken, bad) van woningen aansluiten op het riool waardoor het slootwater vervuilde. Hier werd tegen geprotesteerd. Uit een brief van september 1953 blijkt dat het waterschap een advies heeft gevraagd van de Unie van Waterschappen over het lozen van afvalwater in het Oude Grachtje. De gemeente Soest hield het waterschap aan het lijntje dit tot woede van laatstgenoemde. Er zijn veel woorden vuil gemaakt over het vuile water. In de vergaderingen van het waterschap ging het er daarover soms heet aan toe.

Bij het aanleggen van de Koningsweg riolering werd het riool van de Klaarwaterweg aangesloten op het riool op de Koningsweg en hierdoor kwam er een einde aan zo'n 20 jaar ruzie.

In 1970 en daarna werden bijna alle woningen en boerderijen aan de engkant van het Soesterveen gesloopt ten behoeve van woningbouw. Daarmee verdween ook het mooie landschap van de verspreid staande boerderijtjes en de daarom heen lopende koeien en kippen en de hier en daar staande elzenwallen. Dit landschap was ontstaan na de verbeterde waterafvloeiing. Op het drogere land kon toen meer veel worden gehouden.

Ondanks de verbeterde afvoermogelijkheden voor het water ging het in de winter van 1939/1940 toch weer mis. De laagst gelegen percelen weiland bij de Boerenstreek ten zuiden van de nieuwe veensloot kwamen blank te staan. Na de overvloedige regenval begon het te vriezen en er ontstond een prachtige ijsbaan. In deze winter kreeg ik voor het eerst schaatsen, die mijn vader tweedehands had gekocht op de vrijdagmarkt in Amersfoort. In die winter gingen ook veel mensen schaatsen in het veen waaronder veel Nederlandse militairen die vanwege de mobilisatie in Soest gelegerd waren. Ze waren o.a. gelegerd in de Mariaschool. Omdat wij daar daardoor niet terecht konden moesten wij de school delen aan de Steenhoffstraat en moesten we maar halve dagen naar school. De ene dag 's morgens en de andere dag 's middags. Er was dus vrije tijd genoeg om in deze lange winter te schaatsen. Twee winters daarna heeft het land weer blank gestaan. Er werd geschaatst van het Oude Grachtje tot aan de Wicksloot. Er werd besloten een nieuwe gracht te graven voor een betere waterafvoer. De nieuwe gracht die ook de naam Nieuwe Gracht kreeg werd in 1943 gegraven en afgetakt van het Oude Grachtje nabij de lokatie waar nu Mercurius staat en kwam uit in de Praamgracht. Behalve schaatsen vermaakte in die jaren de jeugd zich in het veen met slootje springen, vis vangen en ze leerden elkaar zwemmen. Vanaf 1943 tot 1957 heeft het veen niet meer onder water gestaan. Soms kreeg de secretaris van het waterschap, Wim Schimmel, in droge zomers een telefoontje vanuit het Paleis Soestdijk om balken in de Praamgracht aan te leggen om het water tegen te houden. De vijvers bij het paleis bleven dan voller met water voor de eendjes.

In augustus 1957 waren er zulke hevige regenbuien dat het water niet tijdig kon worden afgevoerd en stond het land weer enige weken onder water. Later is dan nog een keer gebeurd.

In 1970 is er volop gebouwd in het Soesterveen en zijn er boezemvijvers gegraven. Ik vraag me af of bij veel regen alles goed verwerkt kan worden. De toekomst zal het leren, maar het water blijft wel een zorg.

N.B. In het archief van de mondelinge geschiedenis is ook het interview opgenomen dat op 17-2-2003 met de heer Anton Roest is gehouden waarin hij ook verteld over de omgeving van het Oude Grachtje (interviewnr.1052).

PASTOOR RADEMAKER (1795-1872) (deel 12)

Jan Menne

Het vorige deel (11) sloot af met Rademaker's aankondiging van de "kwellingen"). Hiermee bedoelt hij in feite al hetgeen hij heeft moeten doormaken ten gevolge van het Herstel der Kerkelijke Hierarchie in Nederland:

"Zoodat in dit jaar 1853 de Hierarchie door ZH. Paus Pius IX in deze landen werd ingevoerd of weder opgerigt. Maar welke betrekking heeft deze gebeurtenis met onze archive? Men leze en oordele, en men zal al dadelijk ondervinden dat de invoering der Hierarchie in de archive van Soesterberg niet onvermeld blijven konde om de gebeurtenissen die weldra plaats hadden, zoowel ten opzichte harer parochiale omschrijving als wat reeds kort daarna binnen hare omschrijving gebeurde. En hoewel de gezegde invoering der Hierarchie eene groote ontstentenis in den lande veroorzaakte, zoodat reeds in de maand April de Maartsche buijen losbraken, die veler gemoederen opjaagden en wel zoodanig dat er in den zomer de vreesselijkste bewegingen en rumoeren volgden en het Ministerie Thorbecke omver geworpen werd, voerde Mgr. J. Zwijsen, de aartsbisschop van Utrecht, de gevorderde kerkelijke verordeningen in, vaardigde reglementen uit, welke allen voor ons verplichtend waren, rigtte Dekenaten op en stelde Landdekens aan, en gaf bevel tot de parochiale omschrijving, waartoe de pastoors zich onderling verstaan moesten, zoodat op één en dezelfden tijd de pastoor der O.L.V. kerk in Amersfoort, Wennekendonk en de pastoor Steenhoff van Soest in gezelschap van Professor Jansen, Kea van Hageveld aankwamen om onze respective grenzen te bespreken en te regelen").

Rademaker herhaalt steeds maar weer, hoe vervelend hij deze aangelegenheid vindt, vooral omdat hem allengs duidelijker wordt, dat enkele collega-pastoors, met name pastoor Steenhoff van Soest, erop uit zijn om gedeelten van zijn parochie te bemachtigen. Vooral het kamp bij Soesterberg is gewild. De Koning en de officieren zijn echter zeer gesteld op Rademaker.

Evenwel, pastoor te zijn over dit kamp sprak zeer aan, mede omdat de geestelijke verzorging ten behoeve van de talrijke katholieke dienstplichtigen aldaar gelegerd, rijkelijk door het ministerie van oorlog werd betaald.

"Hetgeen pastoor Wennekendonk (Amersfoort, red.) voorgesteld had, namelijk stemt er maar in toe en dan zullen zij te zamen pastoor Steenhoff wel uit 't Kamp weeren".

Rademaker raakt door deze spelletjes geheel van streek:

"Soesterberg als van zelve verviel en de kerk en pastorie wier opbouw en daarstelling door alle geloovigen zoo zeer was goedgekeurd dat zij de middelen en gelden daartoe opofferden en bijdroegen, nu als eene onnutte zaak publiek voor afbraak verkocht en opgeruimd konde worden, te meer nog was dit onbillijk daar ik bij onze parochiale indeeling niets van anderen begeerd had en ik mijzelve vrijwillig in de zandwoestijn bepaald had, terwijl men naderhand daar binnen iets goed voorzag, het wederregtelijk en wel in het geheim trachtte terug te neemen".

Evenwel, pastoor Steenhoff houdt stug vast:

"Deze (=Steenhoff, red.) had in zijne wijsheid de kaarten zoo diep bestudeerd, dat ZZew. (Deken, red.) er geheel mede in de war kwam, reisde hij naar Garra en werkte met den heere Hendriks en Secretaris van den Aartsbisshop zoo lang, dat deze volgens het gezegde van den Deken mij medegedeeld, de liniaal op de kaart, die van fouten krielde, door den Deken als een feilbaar document gehouden werd, lag, om volgens kadastrale omschrijving van sectie en westwaarts tot aan het punt, waar de Prinsenlaan door den weg op Maartensdijk doorsneden werd, eene regte lijn te trekken, waardoor de boel nogal meer in de war geraakte,. zoodat noch de Deken, noch ikzelf, die de geheele heide van A tot Z kende en ze daarenboven een twintigtal jaren menigwerf doorkruisd heb, er iets meer van kende en hoewel de Deken er daarna op tegen was om de regte lijnen te trekken vanaf den Spitsheuvel over de Pyramide, trok ZZew. dezen met de liniaal op de kaart. Was dit billijk? Was dit eerlijk? Eventwel zat ik niet stil, ik protesteerde daar tegen, terwijl de Deken mij overhaalde, naar den landmeter Kamp, te Amersfoort te gaan om dezen naar de nummers en section te vragen, die eerst zeer ontevreden en verontwaardigd was en zich zeer grove uitdrukkingen veroorloofde met te zeggen: Dat is eene smousen boel. Ik vraagde ZE. toen of dit op mij toepasselijk ware, en ik kreeg tot antwoord: integendeel".

Zo blijft de precieze begrenzing van de parochie Soesterberg voorlopig vanaf 1853 een verwarde situatie en moet men constateren, dat Thorbecke's als verduidelijking bedoelde wederzijdse niet-inmenging van kerk en staat in Soesterberg nog geen verduidelijking teweeg bracht. In 1854 moet Rademaker de bisschop dan ook onder meer meedelen: *"Hoe onbillijk echter deze verandering ook ware, scheen ik daartegen niets te zullen doen kunnen, dan mij tot U DHW. te wenden, met de nederigste bede om mij regt te doen geworden; want Monseigneur zijn in het algemeen de burgerlijke omschrijvingen in onze streken onhoudbaar te achten, omdat er op verre na in alle burgerlijke gemeenten geen R.K. kerken gevonden worden, dan is dit voorzeker voor Soesterberg eene volslagene onmogelijkheid, vermits mijne parochie in minstens 5 burgerlijke gemeenten gelegen is, als in Soest, Amersfoort, Leusden, Woudenberg en Zeijst, terwijl die burgerlijke scheiding vlak voor onzen toren heen loopt, en daarom toch niet wel voor eene kerkelijke dienen kon, daarbij heeft Soesterberg in den jare 1842 de helft zijner gemeentenaren bij de wording en oprigting der Statie Zeijst moeten afstaan en daar die kerkelijke gemeente van Soesterberg in den jare 1837 op de verlatene uiteinden van 5 genoemde gemeenten werd opgerigt, die toen niet de minste waarde bezaten en de respective pastoors er zich over verheugden om van die last bevrijd te zijn, zooals Rijnswoude op de Nieuwe weg bij de 4 uren afgelegen is, zoude het nu dan niet hoogstens onbillijk wezen, als zij later of hunne opvolgers daarvan terug te kunnen nemen, wat hun het voordeligste toeschijnt? Met inruiling van een stuk grond op 2 uren afstand, om ook dit later op dezelfde wijze terug te eischen, zoodat als dit de maatregel van anderen was, Soesterberg geheel en al kan opgeruimd en voor afbraak kan verkocht worden".*

Pastoor Steenhoff te Soest.

Wie anno 2006 in de vaak zeer gedetailleerde verhalen leest hoe ver Rademaker in het nauw wordt gedreven, kan de reden daarvan moeilijk vatten, te meer daar een parochie als die van Steenhoff relatief rijk was. Men leze daartoe deel 3 uit de Geschiedenis van Soest, de Petrus en Paulusparochie door F.S.I. Knaapen ³⁾. De nieuwe Petrus- en Pauluskerk komt toevallig in hetzelfde jaar 1853 gereed.

Knaapen schrijft op blz. 37 dat de milddadigheid van de parochianen geen grenzen kende.

"Het kerkmeubilair werd door de parochianen geschonken evenals het liturgisch vaatwerk". Knaapen gaat gedetailleerd in op de geschenken aan Steenhoffs kerk en schrijft, dat Pieter Hilhorst liturgische gewaden schenkt, Willem Wantenaar de fraai gesneden communiebank, M. van Hofslot en A. van Stoutenburg het torenuurwerk, P. van Roomen en A. Logtenstein de grote luidklok en G.Bouter doet de kleinere klok cadeau, etc. Hoewel dus pastoor van een relatief rijke parochie, wilde Steenhoff meer. Hij had daarbij kennelijk vooral het kamp bij Soesterberg op de korrel, terwijl hij gezien de brieven en de bezoeken over en weer goed op de hoogte moet zijn geweest van de armoedige situatie daar ver op die heide, waar Rademaker wel een stukje bouwgrond gratis had gekregen, maar daarop het kerkje inclus de inpandige karige woning zelf bij elkaar heeft moeten bedelen in Nederland en België, grotendeels te voet en in weer en wind. En nóg waren er in 1853 in Soesterberg tekorten. De collectes bij de (in hoofdzaak) hutbewoners waren minimaal. De beloning door het ministerie van oorlog voor de pastorale zorg der katholieke militairen in het binnen zijn parochie gelegen kamp waren daarom een welkome ondersteuning voor Soesterberg. Niet alleen in materiele zin maar ook in mentaal opzicht, waarover straks meer.

"Daar er dan het zoogenaamde Kamp bij Zeijst geheel en al onder mijne parochie gelegen in den nazomer van 1853 betrokken zou worden, moest er nog veel ter ontvangst der troepen gedaan worden, waarom dan Baron van Motz, majoor van den Generaalstaf belast met het in gereedheid brengen der legerplaats alhier, katholiek zijnde, meer malen bij mij kwam, en wij alzoo reeds lang voor het betrekken der Kamp kennis maakten, mij den timmerman der kapel, mede een katholiek uit Utrecht, toezond om den maat der hoogte en breedte van het altaar, alsmede de grootte van de oprigting van den Altaarsteen, welke ik leenen zoude op te geven, dikwijls zijne bekommering te kennen gevende omtrent het bekomen van eenen dienstdoende priester voor 't kamp, eindelijk zich al duidelijker begon te verklaren met mij te zeggen, dat daar ZEx. de generaal Duijker en hij van alle hoofdofficieren slechts katholiek waren, hij zeer vreesde voor diegenen der soldaten, welke nooit ter kerk gingen, daar de

protestanten eenen predikant hebben zouden en de joden des vrijdags avonds verlof kregen om den Sabbath te kunnen vieren, de katholieken alleen van de godsdienstoefening verstoken zijnde, de meesten rumoer daarover in het kamp maken zouden, wat hij boven alles wenste te voorkomen, daar Z.M. de Koning zelf 14 dagen in het Kamp zoude komen doch dat ZWEG. daartoe geen middel bezat dit te voorkomen, vermits ZEx. de minister van Oorlog zich reeds tot ZEx. den minister van R.K. eeredienst gewend had om daarin te willen voorzien".

Nu is het zo, dat pastoor Rademaker, zoals eerder al menigmaal bleek, niet alleen "kind aan huis" is bij de Koninklijke Familie sinds Koning Willem I, maar ook bij de officieren populair blijkt te zijn. Zo krijgt hij dan ook het verzoek van majoor Baron van Motz namens het ministerie de zorg van de katholieke militairen in het kamp op zich te nemen. Nu is het in die dagen zo, dat het kabinet Thorbecke juist naar huis is gestuurd, het inmiddels dankzij Thorbecke wettelijk goedgekeurde Herstel der Kerkelijke Hierarchie in de praktijk op poten moet worden gezet, terwijl velen (Protestanten) het daarmee niet eens zijn (Aprilbeweging). Men ziet a.h.w. her en der water branden! In zo'n omstandigheid hoort Rademaker van de "hiërarchisch nieuwe deken" het bericht, dat niet hij, maar pastoor Steenhoff van Soest, die bij de aartsbisschop Zwijzen "kind aan huis" is, hoge ogen gooit voor de begeerde functie. Er ontstaat hier dus voor Rademaker de eerste "Zwarigheid" na het Herstel der Kerkelijke Hierarchie.

"Binnen twee dagen kwam er dan een besluit des Konings aan, wat voor mij zoo vleijend was, dat ik het niet durfde aannemen. Onder anderen Hunne Excellentien van Oorlog en R.K. eeredienst zich daarop naar den Koning Willem III begaven en Z.M. gezegd: Eindelijk hebben wij eenen dienstdoenden priester voor het Kamp gevonden, wat alle partijen bevredigen en verheugen zal, daar de WEerw. pastoor van Soesterberg in wiens gemeente het Kamp gelegen is op zich heeft willen nemen om de kerkelijke diensten in het Kamp waar te nemen (altijd zonder voorwaarden) hetwelk Z.M. met genoegen aannam, terwijl H. Exc. er aan toevoegden, dat Z.M. dien pastoor welke zoo goed was, die zwarigheid uit den weg te ruimen, nu daarvoor goed beloonen moest, waarop Z.M. toestemmend vraagde: Wat moet hij dan hebben? Waarop H.Exc. zeiden, dat daar de pastoor aldaar woonde en alzoo geene reis- en verblijfkosten noodig had Z.M. hem voor elke reis, dat hij daar de dienst zoude

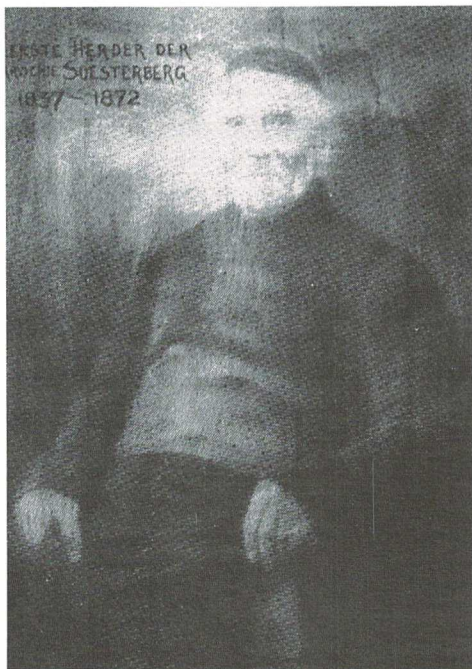
verrigten f 50,- moest toekennen, alzoo voor de 4 keeren f 200,- maar dat als de R.K. soldaten zijne geestelijke hulp behoefden daaronder gerekend ware, waarvoor alzoo geene verdere betaling zoude ontvangen, en toen de Koning alles had goedgekeurd, werd er daadelijk een besluit opgemaakt, door den Koning onderteevend en aan gezegden Baron van Motz opgezonden om het mij te overhandigen, en deze kwam het zelve mij dan ook bovenmate verblijd overhandigen, en het was nog van een afzonderlijk bevel vergezeld, dat ZWEdg. al zijnen invloed moest aanwenden, opdat ik het voorgestelde toch zoude aanemen, met te zeggen: Nu is die zoo ingewikkelde zaak ten einde en gij ziet welke dienst gij den Koning en Zijne Ministers, maar niet minder mij daardoor bewijzen zult". Maar zo eenvoudig ligt deze zaak nu ook weer niet, want de pas officieel afgekondigde wederzijdse niet-inmenging van Kerk en Staat geeft beiden het recht hun eigen zaken te regelen..

(wordt vervolgd)

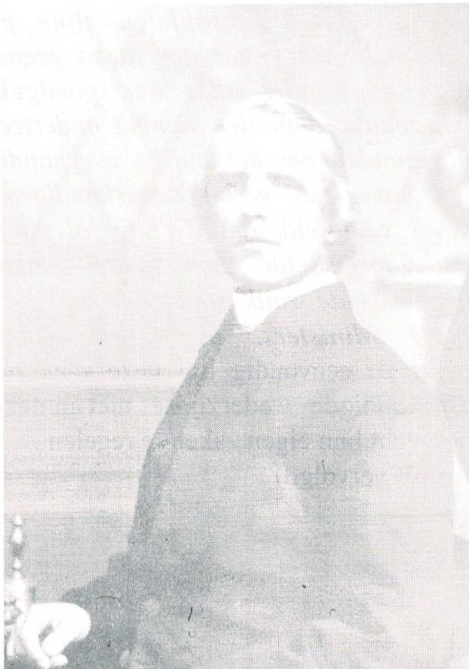
1) VAN ZOYS TOT SOEST, ZOMER 2005, BLZ 22;

2) BESCHRIJVING VAN DE OPRIGTING DER STATIE EN HET BOUWEN DER KERK EN PASTORIE VAN SOESTERBERG MET VERMELDING VAN HETGENE, WAT DAAROP BETREKKING HEEFT;

3) F.S.I. KNAAPEN: DE PETRUS- EN PAULUSPAROCHIE. UIT DE GESCHIEDENIS VAN SOEST, DEEL 3.1)

Pastoor Rademaker

Pastoor Steenhoff

NASCHRIFT

Geachte lezeres en lezer, alvorens de afloop van deze eerste "zwarigheid" in het volgende deel 13 te ontfouwen, wordt u heden verzocht in gesloten couvert te vermelden wie naar uw mening bedoelde functie van pastoor der R.K. Militairen in het Kamp bij Soesterberg in het jaar 1853 weet te bemachtigen. Was dat pastoor Steenhoff te Soest of pastoor Rademaker te Soesterberg? De gesloten couvert waarop duidelijk vermeld het woord "KAMP" gelieve u voor 25 maart te bezorgen op het adres Van Lennepaan 70, 3768 XL te Soest. Een deskundige jury zal op 28 maart a.s. tijdens de jaar-bijeenkomst van onze Historische Vereniging de inzenders met de juiste oplossing belonen met een kleine bundel van Soester en Soesterbergse straatgedichten e.d.

SOESTER VERENIGINGEN (DEEL 5)

ORGANISATIE VAN ROOMS-KATHOLIEKE BOEREN

Wim de Kam

In de vaandelkamer van het museum Oud Soest bevindt zich o.a. het vaandel van de afdeling Soest van de A.B.T.B. (zie foto). In onze serie over de verenigingen wil ik ditmaal deze vereniging/afdeling, die inmiddels niet meer bestaat, belichten.

Op 6 april 1928 stond er in de Soester Courant een oproep aan de rooms-katholieke boeren om op 7 april naar het St.Josephgebouw te komen en zich aan te sluiten bij de op te richten afdeling van de A.B.T.B. De letters staan voor **A**artsdiocesane **B**oeren en **T**uinders **B**ond.

Tijdens de oprichtingsvergadering werd door een hoofdbestuurslid van de ABTB het belang van de organisatie uiteengezet voor de boeren gelet op de vele aspecten waarmee de boeren te maken kregen en waarbij hun belangen in het geding waren. Er werd echter ook uitdrukkelijk benadrukt dat het de wens was van de aartsbisschop dat de boeren georganiseerd zijn en dat die organisatie rooms-katholiek moest zijn.

35 leden melden zich aan bij de afdeling tijdens de oprichtingsvergadering. De eerste algemene ledenvergadering op 9 november 1928 werd slechts bezocht door 10 leden. Waarschijnlijk hadden de boeren het te druk met hun bedrijven om nog tijd te vinden voor een vergadering. Diezelfde maand werd voor de leden van de afdeling een lezing gehouden over

"Kippen houden op de boerderij". Volgens de inleider bevond Soest zich zowel wat betreft bodemgesteldheid als marktomstandigheden in een gunstige positie. Het advies was echter om niet meer dan vier kippen per vierkante meter in één hok te doen; Drie en een halve kip was nog beter, want teveel kippen gaf teveel vocht.

De bestuursvergaderingen werden dikwijls gehouden in de pastorie, terwijl de ledenvergaderingen doorgaans plaatsvonden in het verenigingsgebouw St.Joseph. Overigens liet de geestelijk adviseur van de afdeling wegens ambtsbezigheden meestal verstek gaan bij de vergaderingen.

In verband met de oorlogsomstandigheden werd het twaalf en een halfjarig bestaan niet gevierd. Wel was er 's morgens een Heilige Mis en daarna een koffiemaaltijd in het verenigingsgebouw. Vlak voor en direct na het begin van de oorlog was de afdeling actief in de weer met een aantal zaken die verband hielden met de (naderende) oorlogsomstandigheden. Zo werd vóór de oorlog geklaagd over het eigenmachtig optreden van de Nederlandse militairen tijdens de mobilisatie en besproken de vorderingen van paardenstallen en het maken van loopgraven en versterkingen op agrarische grond. Direct na het begin van de oorlog was er de klacht over het maar steeds uitblijven van vergoedingen voor het teruggekregen geëvacueerde vee. De laatste vier jaar van de oorlog kwam men niet meer als afdeling bij elkaar. In 1945 pakte men de draad weer op. Het aantal leden was inmiddels opgelopen tot 82. In de jaren daarna zou dit verder oplopen tot + 100, om vervolgens vanaf medio de jaren zestig gestaag te dalen.

In 1953 werd uitbundig het 25-jarig bestaan herdacht. Die feestelijke herdenking was mede mogelijk door zeer grote financiële steun van de Coöp. Boerenleenbank en van de Coöperatieve Landbouwverenigingen, twee instellingen waarmee de boeren nauw verbonden waren.

Overigens was het niet altijd koek en ei op het boerenfront. Zo was er in 1936 een discussie tussen de voorzitter van de ABTB en de voorzitter van de Coöperatie over het raadsbesluit betreffende het berijden van de Torenstraat door de boeren. De ABTB-voorzitter meende als raadslid de belangen van de boeren goed te hebben verdedigd maar de voorzitter van de Coöperatie was het daarmee niet eens. Voorzitter van de afdeling Soest van de ABTB was toen (1936) de 35 jarige boer A.P. Hilhorst van de Hooiweg te Soest, die sedert 1935 ook in de gemeenteraad zat namens de r.k.staatspartij. Hij was een invloedrijk bestuurder en heeft ruim 32 jaar deel uitgemaakt van de raad tot aan zijn overlijden in 1967. Hij en zijn vrouw kwamen in dat jaar om bij een auto-ongeluk. Van 1939 tot 1945 en van 1965 tot 1967 was de heer Hilhorst ook wethouder.

Als voorzitter van de ABTB, afd. Soest wenste hij in 1935 af te treden maar er waren geen kandidaten voor de opvolging. In 1936 stelde hij zijn aftreden weer aan de orde maar omdat men vergeten had er een agendapunt van te maken, ging men daar niet op in. Vervolgens heeft men er blijkbaar geruime tijd geen agendapunt van gemaakt want de heer A.P. Hilhorst is gedurende 35 jaar voorzitter geweest van de afdeling.

Men hield in de gelederen van de ABTB scherp in de gaten of de boeren voldoende vertegenwoordigd waren in het plaatselijk bestuur. In de ledenvergadering van 2 december 1962 werden de agrariërs opgeroepen om waakzaam te zijn bij de komende verkiezingen omdat 'men (wie?) van oordeel is dat één zetel voldoende is voor de agrariërs'.

Diverse malen (o.a. 1958, 1960 en 1968) hielde de heer J.R. van Poppelen, bedrijfsdeskundige op het terrein van de agrarische bedrijfsvoering, een inleiding voor de Soester afdeling. Vanaf 1962 maakte hij namens de KVP(later CDA) ook deel uit van de gemeenteraad.

En de laatste boer in de gemeenteraad, Arie v.d. Breemer was ook ruim 20 jaar voorzitter van de afdeling Soest.

In 1978 vierde de afdeling, die toen nog 70 leden telde, het 50-jarig jubileum. Dat gebeurde soberder dan de viering van het 25-jarig bestaan maar met veel vertrouwen in de toekomst.

Op 1 januari 1996 fuseerde de afdeling Soest met de afdelingen Baarn en Eemnes. Het duurde vervolgens niet lang of de ABTB ging op in de L.T.O.. Na bijna 70 jaar was er een eind gekomen aan de lokale boerenorganisatie op r.k.grondslag.

150 JAAR GELEDEN:

SOESTERBERGERS DOEN AAN HOUTDIEVERIJ

Joop Piekema

Ingekomen brieven gemeente Soest

Op vrijdag 25 Januarij 1856 des avonds om half zes uur in het bosch van Sterrenberg op den Soesterberg is aldaar aangetroffen Willem Werenstein oud 42 jaar van beroep daglooner wonende te Soesterberg wijk H nr 64 en Johannes Werenstein mede daglooner aldaar oud 45 jaar beiden beladen met een bosch groen eikenhout met groene eiken stammen. De eerstgenoemde droeg de bos aan groene berken draagstokken en de laatstgenoemde die het ontvlugt is droeg dezelve aan aan groene sparren draagstokken.

Toegevoegd aan voormeld schrijven een aantekening van burgemeester P. Gallenkamp Pels: hout behoort aan L.T. Moesveld van wien zij permissie hadden.

Soesterberg 25 Januarij 1856.

Weledelachtbare heer!

(...) Met Willem Werenstein (den bode) die door de dienstdoende Marechaussee betrappt is, heb ik medelijden, de vent is altoos eerlijk en trouw en al jaren voor mij, of onder mijn toezigt in het werk. Hij had ook permissie om een bos dood hout mede te nemen, doch doorgaans nemen de menschen de hand wanneer men den vinger geeft. Ware het mogelijk dat het Proces-verbaal nog achterwege bleef, zoo zoude mij zulks genoegen doen. De man heeft vanavond al een goede les gehad en morgen komt hij aan het kantoor om beterschap te beloven.

Uwe WelEd Dienaar,

LT. Moesveld.

Vierden februarij (1856 JJP) 11 uur.

Barbera de Ridder huisvrouw van Hendrik de Jong wonende te Soesterberg met een kruiwagen hout bestaande uit gekloofd gording hout van boven met drooge doode takken gedekt. Zij heeft verklaard permissie te hebben van den baas van Dijnselburg. Hierop is een dragonder naar genoemden baas gegaan, die verklaard heeft volstrekt geen permissie gegeven te hebben.

Toen de dragonder vrouw de Jong ging halen om mede te gaan naar Soest, verschool zij zich in eene kast en gaf den sleutel aan een kind. Waar de dragonder eindelijk achter kwam, en de vrouw uit de kast haalde.

Bovenstaande brieven, geschreven door Lambertus Theodorus Moesveld, zijn bestemd voor de burgemeester – deze dient immers de processen-verbaal ten behoeve van het Openbaar Ministerie te redigeren en te versturen.

Moesveld, op 5 december 1815 te Amersfoort geboren, en aldaar werkzaam als ondermeester "hebbend den 3e Rang", was op 7 december 1836 door de gemeenteraad bij "proces-verbaal van vergelijking" als nummer één voorgedragen voor de functie van "onderwijzer aan het "Bijschool op den Berg" – de toen nieuw opgerichte openbare lagere school. Bij besluit van de Staatsraad Gouverneur der Provincie Utrecht d.d. 20 februari 1837 nr 13 AZ werd een verklaring van accoordbevinding afgegeven, waarna Moesveld op zijn nieuwe standplaats kon beginnen.

[illegible]

Hij had, naast zijn schoolwerk, dus bijkomende taken - alleszins gebruikelijk in die jaren.

Op 14 april 1864 verliest – na 27 jaar trouwe dienst - de school zijn onderwijzer Moesveld zijnde "door eene ziekte aangetast, welke den dood tengevolge had"^{17 [1]}

Uitgaande brief nr 67

Onderwerp: politie, 1 bijlage

Aan den heer ambtenaar van het Openbaar Ministerie bij het Kantongeregte te Amersfoort.

Soest, den 26 Januarij 1856.

Ik heb de eer UeA hierbij intezenden een Proces verbaal op aanklacht der dienstdoende Marechaussees, op heden, ter zake van velddieverij, door mij opgemaakt contra Willem en Johannes Weerensteijn te Soesterberg alhier.

De Burgemeester van Soest,
P. Gallenkamp Pels.

Uitgaande brief nr 82

Ondewerp: politie, 1 bijlage

Aan den heer ambtenaar van het Openbaar Ministerie bij het Kantongeregte te Amersfoort.

Soest, den 4 Februarij 1856.

Ik geef mij de eer UeA hierbij intezenden een Proces verbaal in dato 4 Februarij, door mij opgenomen contra B. de Ridder, huisvrouw van H. v.d. Berg ook genoemd de Jong, ter zake van houtdieverij. Het mes stuk van overtuiging zal op morgen ter griffie worden gedeponereerd.

De Burgemeester van Soest,
P. Gallenkamp Pels.

De daders

Willem Werensteijn (Gerritzoon), geboren 10 juli 1813 te Soest, beroep: arbeider, gehuwd met Johanna van Veen, geboren te Utrecht, december 1816; gezin met vier kinderen; adres Soesterberg WZ huis nr 64.

17 Deze opmerking, geplaatst in één der gedenkboekjes van B&S 1410, zonder twijfel ontleend aan stukken uit ons gemeentearchief, waarschijnlijk na 1880, heb ik niet kunnen traceren, JJP.

Johannes Weerdestijn, geboren 1809 te Soest, beroep: arbeider, ongehuwd en inwonend bij zijn moeder Aletta Walsteijn, geboren 1794 te De Bilt, weduwe van G. Weerdestijn. Inwonend zijn voorts twee ongehuwde zusters met kinderen van een ons onbekende vader. Het adres luidt Soesterberg WZ huis nr 31 A, gebouwd in 1852.

N.B.: De naam Weerdestijn, Werenstein etc wordt zeer divers geschreven, echter Willem Werensteijn en Johannes Weerdestijn zijn géén broers.

Barbera de Ridder, geboren 1821 te Rijzenburg, gehuwd met Hendrik van den Berg ook genoemd "de Jong", geboren 1812 te Zeist, beroep man: arbeider; het gezin telt vier kinderen.

Adres: Soesterberg WZ huis nr 33.

Het weer op die dagen te Utrecht

Op 25 januari 1856 is het zacht weer, maximum temperatuur 8,5 gr C, met verspreid over de dag wat lichte regen.

Op 4 februari 1856 is het licht vriezend, fraai zonnig winterweer, minimum temperatuur -4,0 gr C, maximum 1,5 gr C. De winter deelt een klein "tikje" uit tussen twee bij uitstek zachte perioden. Misschien reden voor Barbera om wat houtvoorraad te gaan "sprokkelen".

BRONNEN:

ARCHIEVEN GEMEENTE SOEST 1812-1928:

- RAADSNOTULEN 1813-1851 (NR 22);
- INGEKOMEN STUKKEN 1837 (NR 95);
- INGEKOMEN STUKKEN 1856 (NR 114);
- BRIEVENBOEK 1855-1859 (NR 233);
- BEVOLKINGSREGISTERS, REGISTERS BURGERLIJKE STAND.

NIET CONTEMPORAIN:

- DOCUMENTATIEDOSSIER "VIERING 150 JAAR SOETERBERG SCHOOL + DORP", 1986, (BEVAT AANTAL GEDENKBOEKJES), ARCHIEVEN GEMEENTE SOEST 1928-1980, VOORLOPIG INV NR. B&S 1410.

WEBSITE GENLIAS.

JAARBOEK KNMI 1856, COLLECTIE AUTEUR.

De leden van de Historische Vereniging Soest werken in een aantal werkgroepen om onderzoek te doen en gegevens vast te leggen. Voor nadere informatie kunt u met de contactpersonen overleggen, te weten:

Werkgroep:

Archeologie	: de heer J. van der Putten,	06 27030981
Genealogie	: de heer W. Routers, routers@wanadoo.nl	035-6010169
Mondelinge geschiedenis	: de heer W.P. de Kam, wim.de.kam@wolmail.nl	035-5880048
Contact Gemeentelijke Monumentencommissie	: de heer H. Gerth,	035-6016635
Contact Museum Oud Soest	: de heer W.P. de Kam, wim.de.kam@wolmail.nl	035-5880048

De contributie per jaar	€ 20,- voor leden in Nederland
	€ 25,- voor leden in het buitenland
	€ 35,- voor het bedrijfsleven

Betaling contributie op rekeningnummer 3599.02.235

Betaling bijzonder evenementen op rekeningnummer 3159.91.720

Losse nummers	: Verkrijgbaar bij de secretaris.
	Leden € 2,50
	Niet-leden € 5,00

INHOUDSOPGAVE VOORJAARSNUMMER 2006

	Blz.
De Soester Nachtwacht	1
Vrouwenvredeskamp in Soesterberg	9
Waterschap het Soesterveen (Leven met Water)	16
Pastoor Rademaker (deel 12)	22
Soester verenigingen (deel 5): ABTB	29
150 jaar geleden: Soesterbergse houtdieverij	32

